

YABANCI DİLLE EĞİTİM VE ÖĞRETİM VE BİR ANKET

Prof. Dr. Mustafa E. ERKAL
Yrd. Doç. Dr. Burhan BALOĞLU

Yabancı dille eğitim ve öğretim bilhassa yüksek öğrenimde araştırılması ve tartışılması gereken konuların başında gelmektedir. Ancak, bu konuda yeterli sayı ve kalitede bir araştırmaya rastlamak zordur. Yabancı dille eğitim ve öğretimin artı ve eksileriyle ele alınması, bu sahada maliyet-fayda, maliyet-etkinlik analizlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bunlar olmadığı sürece duygusal yaklaşımlarla veya peşin hükümlerle konu hakkında görüş ileri sürmek yanlış olabilir. Araştırmaların yetersizliği veya gözlemlerin gerektiği ölçüde dile getirilememesi kamu oyunu aydınlatamamakta ve sorun sürmektedir.

Dil nesilden nesile bir kültürü nakleden köprü olduğu ve ortak hafızayı, birikimi aksettirdiği için konu sadece dilcileri değil, sosyologları da ilgilendirir. Dil ferdin fertle, sosyal grupların grup içi ve dışı ilişkilerini düzenleyen, toplumla bağları güçlendiren ve mensubiyet duygusunu ortaya çıkaran bir sosyal müessesedir. Dil, sosyal akrabalık bağınu kurar ve geliştirir. Dil, sosyal boyutu ile bir toplumda milli kimliği belirleyen önemli bir unsurdur. Türkçe'ye saygı, Türk Milletine ve Türk Dünyasına saygıdır. Anadil hükümranlık hakları ile ilgilidir. Bu bakımdan Türkçe'yi bayrak gibi görmek ve değerlendirmek gerekir. En az anadilleri ilim dili olmuş ve Dünyada yaygınlaşmış bazı Avrupa Ülkelerinin anadillerine gösterdikleri hassasiyet kadar Türkçe üzerinde hassas olmak Türk aydınınının görevi olmalıdır.

Fert mensubu olduğu toplumu ve kültürü, kavramlaştırılmış sembolleri dil ile tanır ve tanıtır. Dil ile idrak sahamız genişler ve kültür tarafından şekillendirilir. İdrak ve bilginin sistemleştirilmesi dil ile sağlanır. Anadili değişen veya değiştirilen bir kimsenin idrak, algılama, düşünme sistemi de değişmektedir. Nitekim, yabancı işçi çocuklarının veya yabancı kaynaklı

nüfusun çocuklarının asimilasyona tabi tutulmalarında buldukları ölkelerin dilinde eğitim ve öğretim görmeleri ve ana dil öğreniminden geçmemiş olmalarının önemli bir payı vardır. Algılamadan tavır almaya ve düşünce sistemine kadar bunun izleri görülebilmektedir. Hatta aynı ölkede, meselâ Belçika'da Flamanca ve Fransızcanın etkili olduğu yörelerde diğer dili kullanmaktan dolayı Flaman veya Fransız kimliğine yabancılaşma örnekleri gözlenmektedir.¹

İngiltere'de yaşayan Hintliler (Müslüman ve Sihler) üzerine yapılan bir araştırmada, anket soruları hem anadilde ve hem de İngilizce hazırlanır. Ankete katılanlar her iki dilde de cevap verirler. İngilizce cevap verirken İngiliz gibi düşündükleri ve konuları algıladıkları, anadilde cevaplandırırken ise, gayri iradi olarak bunun tersi bir eğilimi ortaya koydukları görülür.² Böylece dilin belirli bir kültüre mensup olmanın bir göstergesi olduğu ifade edilebilir. Bu bakımdan anadile saygı ve anadille eğitim ve öğretim yapılmasında ısrarlı ve kararlı olan Batı Avrupa Ölkeleri dışı kapanmadan yana veya İngilizce'ye düşman oldukları için bu yolu seçmiş değillerdir. Eğer, günümüzde İngiltere'de, Almanya'da, Fransa'da, hatta Hollanda ve Avusturya gibi ölkelerde yabancı dille eğitim ve öğretim yapan bir fakülte veya bölüm yoksa bunun sebebi anadilin milli bağımsızlık sembolü olarak görülmesindedir. Yabancı dille eğitim ve öğretim yapmayan bu ölkeler aydınlarına bilhassa son yıllarda yaygınlaşan İngilizce'yi de öğretmekten kaçınmaktadırlar. Hollanda ve Avusturya'da aydınların çok büyük bir bölümü İngilizceyi çok iyi bilmektedir, ancak bunu eğitim ve öğretimin İngilizce yapılmasına borçlu değillerdir. Meselâ Avusturya'nın Innsbruck Üniversitesi'nde Türk öğrencilerle 1996 Nisanında yaptığımız görüşmede, öğrencilerimiz bazı öğretim üyelerinin ders için İngilizce kitap tavsiye etmelerine rağmen, dersi anadilde anlattıklarını belirtmişlerdir. Hollanda'da Amsterdam Üniversitesi'nde 1989 yılında derslerin yarı yarıya İngilizce görüldüğü bir program açılmış olmasına rağmen, görülen tepki üzerine daha sonra bundan vazgeçilmiştir. Aslında Avrupa ölkeleri İngilizce'ye karşı anadillerini korumak ve geliştirmek için çeşitli projeler uygulamakta, yasalar çıkarmakta, anadilde kavram geliştirmeye bilhassa Amerikan ve Japon çizgi filmlerinin çocuklar üzerinde yaptığı tesirleri ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Nitekim, Fransa'da 5 Ağustos 1994 tarihinde çıkarılan "Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Kanun" ile mal, ürün, hizmet adlarının, kamuya açık yerlerde ve ulaşım araçlarında kullanılacak yazı, afiş ve bildirilerin, kamu hukuku tüzel kişilerinin imzalayacakları sözleşmelerin, Fransa'da düzenlenen kongre ve toplantıların Fransa'da kamu hukuku tüzel kişilerin yayımlanan

¹ Serin, V., "Gelişmiş Ölkelerin Yabancı Lisanla Eğitim Konusunda Uyguladıkları Çifte Ölçüler ve Türkiye Gerçekleri", Akademi Mecmuası, Nisan 1991, s. 65

² Aynı eser, s. 61

yayın,dergi ve bildirilerin toplu iş sözleşmelerinin, eğitim kurumlarındaki her türlü faaliyetin, radyo ve televizyon yayınlarının Fransız dilinde olması mecburiyeti getirilmekte, Fransa'da üretilen mal ve hizmetlere yabancı dilde marka konulması yasaklanmaktadır. Ayrıca, eğitimin temel hedefi de Fransız dilinde ustalık derecesine ulaşmak şeklinde değerlendirilmektedir.³

Günümüzde yeni dünya düzeni ve globalleşme ile birlikte kitle haberleşme araçlarının artan tesiri sonucu Dünyamız küçülmüştür. Bu küçülen dünyada teknoloji üreten, çeşitli buluş ve gelişmelere damgasını vuran Anglo-Sakson Kültürü, İngilizce'yi ön plana çıkarmış, dünyamızda fark edilmeye başlayan kitle kültürünün yaygın kültür dili haline getirmiştir. Türkiye gibi kalkınan ve sanayileşen ülkeler bir sel gibi gelen yabancı kelime ve kavramların bombardımanına uğramıştır. Teknoloji transferi, bilgisayar ağının genişlemesi, bilgede ve teknolojide ortaya çıkan standartlaşma, ister istemez İngilizce öğrenmeyi gerekli hale getirmiştir. Ancak, İngilizce öğrenmenin gerekliliği ile yüksek öğrenimde Türkçe yerine İngilizce eğitim-öğretim yapmak birbirinden oldukça farklı şeylerdir. Bu fark yeterince kavranmadığı sürece bu konudaki tartışmalar sürecektir. Bilhassa değişen dünya şartlarında Türk Cumhuriyetleri ve Özerk Türk Bölgeleri ile ilişkilerin geliştirilmek durumunda olduğu bir ortamda sorun gerekli şekilde tartışılmak ve çözüme kavuşturulmak durumundadır.

Fakültemizde de bir durum tespiti yapabilmek ve sorunu ortaya koyabilmek için çeşitli zamanlarda gözlem ve anket yapmak ihtiyacı duyduk. Yaptığımız bir ankete göre derslerin tamamen İngilizce anlatılması halinde, dersi tam olarak anlayanların oranı % 25'i geçmemektedir. Yabancı dili iyi olan bu öğrenciler de dersi dinlerken geçen bir teknik tabiri bilmediklerinden dersten belirli bir süre sonra kopabilmektedirler. Bu durumda öğrenci büyük oranda dersin son on dakikasında Türkçe özet yapılmasını istemektedir. Yazılı sınav ve vizelerde İngilizce sorulan sorulara tam ve yeterli cevap verebilenlerin ve cevabı İngilizce yazabilenlerin oranı % 14'ü geçmemektedir. Öğrenci İngilizce cevap verirken takıldığı yerde Türkçe devam etme eğilimi göstermekte ve bunu talep etmektedir. Sınav kağıtları Türkçe-İngilizce karışımı işin içinden çıkılmaz bir şekle bürünmektedir. En kolay takip edilen dersler Matematik, Muhasebe ve İstatistik'tir.

³ Köken, V., "Bir Fransız Yasası ve Düşündürdükleri", Türk Dili, TDK, Nisan-1996, s.1148

1994 Nisan ayında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakóltesi İngilizce İktisat Bölümü 1. Sınıfı Bahar Yarıyılında öğrenciler üzerinde yapılan anket değerlendirilmesinin sonuçları aşağıdadır:

Anketin Amacı: Yeni kurulan İngilizce İktisat Bölümü'nde öğretim gören öğrencilerin eğitimle ilgili durumlarını değerlendirmek problemlerini ortaya çıkarmak ve okul eğitimi hakkındaki düşüncelerini tespit etmektir.

Anket Çalışması: Anket formu, çoktan seçmeli, açık ve kapalı uçlu soruları kapsayan on yedi sorudan meydana gelmiştir.

Anket formu, 155 öğrenciye dağıtılmış ve bunların 120'sinden cevap alınmıştır. 120 öğrencinin 54'ünü kız öğrenciler, 66'sını ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Anket Sonuçları:

-İktisat Fakóltesi'ni Tercih Sebebi: Fakólteyi seçen öğrencilerin %21.7'si sıralamada puanı tuttuğu için Fakólteye kayıt yaptırırken % 61.7'i ideali olduğu için İktisat Fakóltesini tercih etmiştir. % 10.8'i ise yüksek gelir getireceği düşüncesiyle İktisat Fakóltesi'nde okumak istemişlerdir. Fakólteye ideali olduğu için giren öğrencilerin % 72'sinin master / doktora programına devam etmek istemeleri dikkat çekmektedir.

Fakülteye Giren Öğrencilerin Seçim Sebepleriyle Fakültede Okumaktan Memnun Olma Durumu

Memnun Olma / Seçim	Çok		Biraz		Memnun		Pek Değil		Hiç Değil		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanı Tutan	1	0.8	2	1.6	19	15.9	4	3.4	-	-	26	21.7
Yüksek Gelir İsteği	1	0.8	3	2.5	4	3.4	5	4.2	-	-	13	10.8
Ailenin İsteği	-	-	-	-	2	1.7	-	-	-	-	2	1.6
İdeali Olan	9	7.5	17	14.2	35	29.3	11	9.2	2	1.7	74	61.7
Diğer	1	0,8	2	1.7	2	1.7	-	-	-	-	5	4.2
Toplam	12	10.0	24	20.0	61	50.9	21	17.2	2	1.7	120	100

-Fakültede Eğitim Almaktan Memnuniyet: Öğrencilerin % 79.5'u bu Fakültede okumaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin % 61.7'si Fakültemizi idealleri olduğu için seçmişlerdir. Puanı tuttuğu için okuyan öğrencilerin Fakülteden memnun olma oranı da yine oldukça yüksektir. (%82)

Fakülteye giren öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyi dikkate alındığında babalarının % 54.1'i, annelerinin ise % 31.6'sının yüksek okul bitirdiği anlaşılmaktadır. Yüksek tahsil yapan ebeveynlerin çocukları büyük oranda Fakülteyi idealleri olduğu için seçmişlerdir. Ayrıca, bu öğrencilerin % 82.8'i Fakültemizde okumaktan memnundurlar.

-Eğitim Düzeyi: Öğrencilerin % 80'i Fakültede yeterli kadar bilgi birikimine sahip olamadıklarına inanıyorlar. Hazırlık eğitimi görmeyenlerin % 17'si yeterli bilgi aldıklarını belirtmişlerdir.

Derslerde Yeterli Bilgi Birikimine Sahip Olamadığını Belirten Öğrencilerin Başarısızlık Sebepleri:

Başarısızlık Sebebi	Hazırlık Eğitimi Gören		Hazırlık Eğitimi Görmeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Derslerin Çoğunlukla İngilizce Yapılmakta Oluşu	13	10.8	14	11.7	27	22.5
Ders Kitaplarının Yetersizliği	5	4.2	5	4.2	10	8.4
Öğretim Üyeleriyle Görüşmeme	8	6.7	21	17.5	29	24.9
Hazırlık Sınıfındaki Eğitimin İhtisas İngilizcesi Olmaması	18	15.0	5	4.2	23	19.2
Diğer	18	15.0	13	10.8	31	25.8
TOPLAM	62	51.7	58	48.4	120	100

Yukarıdaki Tabloda derslerde gerektiği kadar bilgi alamadıklarını söyleyen öğrencilerin içinde hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin % 29.0'ı "hazırlık sınıfındaki eğitimin ihtisas İngilizcesi olmamasını" sebep gösterirken, bunu % 20.9 ile "derslerin çoğunlukla İngilizce yapılmakta oluşu" izlemektedir.

Hazırlık Eğitimi almayan öğrencilerin başarısızlık sebepleri arasında birinci sırada % 36 ile "öğretim üyeleriyle görüşememe", ikinci sırada ise % 24.1 ile yine "derslerin çoğunlukla İngilizce yapılmakta oluşu" dikkati çekmektedir.

Genelde ise, derslerde yeterli bilgi birikimine sahip olamadığını belirten öğrencilerini dayandığı en öncelikli sebep, öğretimi üyeleri ile görüşmemek (% 24.9) ve derslerin çoğunlukla İngilizce yapılmakta oluşudur. (% % 22.5)

Öğrencilerin % 56.4'ü Fakülte kütüphanesinden yararlanmamaktadır.

Cinsiyete Göre Yüksek Lisans-Doktora Yapma İsteği

Cinsiyet	Evet		Hayır		Fikri Olmayan		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	33	27.5	4	3.3	17	14.2	54	45.0
Erkek	45	37.5	6	5.0	15	12.5	66	55.0
Toplam	78	65.0	10	8.3	32	26.7	120	100

Cinsiyete göre erkek öğrencilerin yüksek lisans-doktora yapma isteği daha fazladır.

Fakültede Okumaktan Memnun Olma İsteği ile Yüksek Lisans-Doktora Yapma İsteği

Memnuniyet Y. Lisans Doktora	Çok		Biraz		Memnun		Pek Değil		Hiç Değil		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	6	5.0	18	15.0	42	35.0	10	8.3	1	0.8	77	64.2
Hayır	3	2.5	1	0.8	4	3.3	2	1.7	1	0.8	11	9.2
Fikri Olmayan	3	2.5	5	4.2	15	12.5	9	7.5	-	-	32	26.7
TOPLAM	12	10.0	24	20.0	61	50.9	21	17.5	2	1.7	120	100

Fakültede okumaktan memnun olanların yaklaşık % 64.2'si yüksek lisans-doktora yapmak istemektedirler. Bu sayı İktisat Fakültesi'ni ideali olduğu için seçenler arasında çok daha yüksektir.

-Fakülte İçi Yatay Geçiş İsteği: İngilizce İktisat Bölümünde öğrenim gören öğrencilerin % 92'nin Fakültenin başka bir bölümüne geçmek istemediği anlaşılmaktadır. Fakülte içinde Türkçe eğitim veren diğer bölümlere geçme isteği % 2.5'dir.

-Fakülte Dışı Yatay Geçiş İsteği: Öğrencilerin % 51.2'si başka bir üniversitenin İngilizce İktisat Bölümü'ne geçmek istemediklerini belirtmişlerdir.

Başka Üniversitenin İngilizce İktisat Bölümü'ne yatay geçiş yapmak isteyenlerin (% 48.8) mezun oldukları lisenin türüne göre dağılımı ise şöyledir: % 40 'ı kolej, % 35'i klasik lise, % 25'i Anadolu Lisesi kökenlidir.

İngilizce İktisat Bölümü'nde Okuyan Öğrencilerin Karşılaştığı En Önemli Problemler

Öğretim Üyeleri ile Temas Kurma Güçlüğü	20.0
Derslerin İngilizce Olması	13.0
Okunan Kitapların Toplumla İlgisi Olmaması	10.8
Türkçe Kavramların Öğretilmemesi	10.8

Ulaşım Problemi	7.5
Sınavlarda İngilizce Sorulara Cevap Verme Güçlüğü	5.0
Derslerin Çoğunun Kitabının Olmaması	1.6
Ders Saatlerinin Uygun Olmaması	1.6
Diğer	28.0
TOPLAM	100.0

Öğrencilerin % 79.5'i Fakültede okumaktan memnun olmakla birlikte % 80'i eğitim yetersizliğinden Őikayet etmektedirler. Bu da Fakülte'nin prestijinin öğrenciler arasında yüksek olduğunu ancak, üniversitelerin ve bilhassa yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okullarda karşılaşılan problemlerin Fakültemizde de mevcut olduğunu göstermektedir.

Anket ve gözlemlerimizden ortaya çıkan sonuca göre, eğitim ve öğretim dilinin Türkçe olması ancak öğrenciye ihtiyacı olan İktisat yan disiplinleri ile ilgili İngilizce kavramların kazandırılması birlikte düşünölmelidir. İngilizce bölümlerin üniversite seviyesine gelmiş öğrencilere İngilizce öğretemeyeceği, bunun orta öğretimin işi olduğu fark edilerek, Türkçe kavramlardan habersizlik sürecini aşan ve Türkçe'nin kavram yönünden zenginleştirilmesini önleyen ve onu ilim dili olmaktan çıkaran, bilgi naklini zayıflatan ve Türkçe bölümlerin gerisine düşüren, öğretim üyeleri ile zaten Türkçe bölümlerde bile yeterli olmayan öğretim üyesi-öğrenci ilişkilerini daha da zayıflatan, yerli kaynak ve yayınların sayı ve kalite yönünden artışı engelleyen, soyut bilginin somut gerçeklerle verilmesinde büyük oranda okutulan yabancı yazarların kitapları dolayısıyla Türkiye gerçeklerinden uzak örneklerin verilmesiyle öğrencinin konulara yabancılaştığı, beyin göçünü artırıcı, Türkçe düşünerek Türkçe ifade etmeyi zorlaştıran, derslerin önemli bir bölümünün diğer bazı fakültelerle olduğu gibi, zaten Türkçe yapıldığı bu uygulamanın duygusallıktan ve peşin hükümlerden uzak, gerçekçi bir şekilde gözden geçirilmesine büyük ihtiyaç vardır.

Araştırma yaparak anket uyguladığımız İngilizce Bölümünde ortaya çıkan çeşitli sorunların ülke genelinde yüksek öğrenimin İngilizce yapıldığı fakülte ve bölümlerde de fazlasıyla geçerli olduğu söylenebilir. Bu sorunlar sadece İ.Ü. İktisat Fakültesi İngilizce İktisat Bölümü ile ilgili değildir ve geneldir. Sorunların ortaya çıkması uygulama ile ilgilidir. Ancak, yabancı dille eğitim ve öğretim, uygulama sorunları dişında da ele alınamaz ve tartışılabilmelidir. Adetâ, banka şubesi açar gibi yaygınlaşan bu uygulama, araştırmalara dayalı olarak gözden geçirilmelidir.

Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümü Kutlamalarının yapıldığı bir dönemde, Türkçeye saygının Cumhuriyet Türkiyesine saygı olduğu anlaşılmalı, anadil konusundaki hassasiyette 1930'lu yılların gerisine düşülmemelidir. Nitekim, 6 Haziran 1993 tarihli ve İstanbul Üniversitesi'nde misafir Alman öğretim üeleriyle yapılan bir anlaşmaya göre, bu öğretimi üyelerinin iki yıl tercüman ile derse girmeleri, üçüncü yıl Türkçe ders kitaplarının hazırlanması ve derslerin bu yıldan itibaren Türkçe verilmesi esasları getirilmiştir⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Çaycı, A. "Atatürk, Bilim ve Üniversite" Atatürkcü Düşünce Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1992, s. 792.